

літературознавстві загалом.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Поетика / Пер. зі старогрец. Б. Тен. – К.: Мистецтво, 1967. – 134 с.
2. Базилевський В. О. Логіка поезії: Літозбір Миколи Вінграновського // Київ. – 1986. – № 4. – С. 143–150.
3. Вінграновський М. С. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1986. – 463 с.
4. Вінграновський М. С. Вибрані твори: У 3 т. – Тернопіль: Богдан, 2004. – Т. 1: Поезії. – 400 с.
5. Вінграновський М. С. Народ – над партіями // Літературна Україна. – 1990. – 11 жовтня.
6. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. Вибрані статті. – К.: Юніверс, 2001. – 288 с.
7. Голомб Л. Г. Прочитання лірики крізь призму творчої особистості автора в дослідженнях Івана Франка // Голомб Л. Г. Із спостережень над українською поезією ХІХ – ХХ століть: зб. ст. – Ужгород: Гражда, 2005. – С. 13–25.
8. Дзюба І. М. Духовна міра таланту // Вінграновський М. С. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1986. – С. 5–22.
9. Іванишин П. В. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко: монографія. – К.: Академвидав, 2008. – 392 с.
10. Корман Б. О. Лирика Некрасова. – Іжевск: Удмуртия, 1978. – 300 с.
11. Кужільна Л. В. Трагічна модель світу Миколи Вінграновського // Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, колегіумах, гімназіях. – 2004. – № 4. – С. 193–198.
12. Наливайко Д. С. Шевченко, романтизм, націоналізм // Слово і Час. – 2006. – № 3. – С. 3–21.
13. Рильський М. Т. Збір. творів: У 20 т. – К.: Наук. думка, 1983–1990. – Т. 18: Публіцистика. – 1988. – 760 с.
14. Салига Т. Ю. Поет – це слово. Це його життя // Вінграновський М. С. Вибрані твори: У 3 т. – Тернопіль: Богдан, 2004. – Т. 1: Поезії. – С. 5–54.
15. Смілянська В. Л. Стиль поезії Шевченка (суб'єктна організація). – К.: Наук. думка, 1981. – 255 с.
16. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
17. Талалай Л. М. Передчуття любові і добра // Сучасність. – 1996. – № 11. – С. 119–128.
18. Тарнашинська Л. Б. Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти). – К.: Смолоскип, 2010. – 632 с.
19. Хайдеггер М. Исток художественного творения // Зарубежная эстетика и теория литературы ХІХ–ХХ вв.: трактаты, статьи, эссе. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1987. – С. 264–312.с.
20. Шумило Н. М. Під знаком національної самобутності. – К.: Задруга, 2003. – 354 с.

О. А. Даки

ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ БОТАНІЧНОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКИХ ПІВДЕННОБЕССАРАБСЬКИХ ГОВІРОК

Найточнішою формою експлікації діалектного матеріалу простеження динаміки мовних елементів у просторі залишається лінгвістична карта. Враховуючи те, що одним із завдань вивчення ареалу межиріччя Дністра та Дунаю є взаємодія діалектних мов, актуальною постала потреба у створенні полімовного лінгвістичного атласу.

Перспективи реалізації цієї ідеї полягають у просторовій співвідносності

одиниць різних діалектних мов та у встановленні векторів міждіалектних впливів. Досі картографічно були відтворені українські [1], болгарські [2–3], східнороманські говірки [4–9] цього ареалу, проте матеріал для різних атласів був зібраний за незіставними програмами без належної уваги до окремих тематичних груп лексики. П. Ю. Гриценко наголошує на важливості скоординованого, «на підставі єдиної програми і теоретичних засад обстеження говірок усіх мов, які функціонують у цьому ареалі» [10, с. 11]. У межах цієї програми здійснено картографування українських південнобессарабських говірок, зокрема фітономіації – «Атлас ботанічної лексики українських південнобессарабських говірок» (76 лексичних карт). На підставі обстеження 60 українських говірок, а також для зіставлення 2 російських, 2 болгарських, 2 румунських говірок, зібрано матеріал про номінацію фітооб'єктів у говірках межиріччя Дністра та Дунаю.

Укладені карти «Атласу ботанічної лексики українських південнобессарабських говірок» (76 карт) засвідчили, що просторова поведінка є різнотипною. За характером просторової поведінки виділяються кілька груп назв: назви, які поширені у всіх говірках, не варіюються на лексичному рівні (можуть мати фонетичні варіанти); назви, які мінімально здиференційовані; назви, які мають значну кількість міжговіркових відповідників.

До групи назв, які наявні в усіх говірках, і які не варіюються на рівні лексичному (можуть мати фонетичні варіанти), в основному, належать назви загальновідомих культивованих рослин (зернових, технічних, бобових культур, овочів, плодових дерев, ягід): *пше^нниц^а* ‘пшениця звичайна’, *йач^лм^{ін}* ‘ячмінь’, *о^вес* ‘овес’, *г^речка* ‘гречка’, *в^іка* ‘вика’, *мак* ‘мак’, *ко^нопл^а* ‘коноплі’, *го^рох* ‘горох’, *кормо^вий бу^рак* ‘кормовий буряк’, *чорна ред^{ка}* ‘редька’, *р^ед^іска* ‘редиска’, *ка^пуста* ‘капуста’, *час^ник* ‘часник’, *хр^{ін}* ‘хрін’, *та^бак* ‘тютюн’, *са^лат* ‘салат’, *пе^трушка* ‘петрушка’, *дин^а* ‘диня звичайна’, *кабач^ки* ‘кабачки’, *г^руша* ‘груша’, *вишн^а* ‘вишня’, *персик* ‘персик’, *ви^ноград* ‘виноград’, *ма^лина* ‘малина’, *йеже^віка* ‘ожина’, *клуб^ніка* ‘полуниця’, *ч^ер^ніка* ‘чорниці»; деякі загальні ботанічні назви, назви частин рослин, назви декоративних рослин: *зе^рно* ‘обмолочені злакові культури’, *сорт* ‘сорт культури’, *ро^сада* ‘розсада’, *со^лома* ‘сухе стебло злакових рослин без плодоносної частини’, *сте^рн^а* ‘залишки скошених стебел злакових, що лишаються на полі’, *го^лоу^ка час^нику* ‘головка часнику’, *йач^лм^{ін}* ‘зерно ячменю’, *о^зерно вівса*, *г^речка* ‘зерно гречки’, *вусики* ‘маленькі вусики огірків’, *йаблуко* ‘плід яблуні’, *п^ізн^а картошка* ‘пізня картопля’, *ран^а слива* ‘рання слива’, *п^ізн^а слива* ‘пізня слива’, *ран^а абрикоса* ‘рання абрикоса’, *п^ізн^а абрикоса* ‘пізня абрикоса’, *л^ід^ійа* ‘сорт винограду Лідія’, *роза* ‘троянда’, *ф^ікус* ‘фікус’.

До цієї ж групи належать флорономи некультивованих рослин (частіше назви дикорослих трав, дикорослих дерев та їх частин, мікономени, рідше загальні ботанічні назви та номени на позначення періодів росту рослин): *чисто^тіл* ‘чистотіл’, *в^ін^ача* ‘нехворощ’, *ландиш* ‘конвалія’ (*ландиши*), *бар^вінок* ‘барвінок малий’, *ло^бода* ‘лобода’, *сос^на* ‘сосна’, *дуб* ‘дуб’, *йасен* ‘ясен’, *клен* ‘клен’, *липа* ‘липа’, *бе^реза* ‘береза’, *ака^ція* ‘акація’, *ка^лина*

‘калина’, обл’іпиха ‘обліпиха’, каштан ‘каштан’, хм’іл’ ‘хміль звичайний’, терен ‘терен’, білий гриб ‘білий гриб’, лисички ‘лисичка справжня’, сирійжки ‘сирійжки’, грузд’і ‘груздь’, мухомор ‘мухомор червоний’, ілка ‘гілка листяного та хвойного дерев’, голки (іголки) ‘шпильки хвойного дерева’, шишка ‘плід хвойних’, дупло ‘дупло’, жолуд’ ‘плід дуба’, с’іно ‘скошена і висушена трава, яка йде на корм худобі’, дерево ‘дерево (загальна назва)’, гриби ‘загальна назва грибів’, грибниц’а ‘сітка коренів’, цв’іте ‘стан цвітіння квітів і дерев.’

Існує група флорономенів, що мають незначну кількість дублетів та високу функціональну активність (тобто поширені майже на всій території). Мінімальна диференціація зумовлена наявністю 2–3 міждіалектних відповідників як маніфестантів певної семми у межах дослідженого ареалу.

Так, по два репрезентанти мають семми із лексико-семантичної групи (далі ЛСГ) «Культивовані рослини»: ‘стебло (загальна назва)’, ‘дрібне бадилля злакових’, ‘колосок жита, пшениці, ячменю’, ‘загальна назва однієї зернини’, ‘остюк, довгий щетинистий вусик на колосковій лусці пшениці, жита, ячменю’, ‘жито’, ‘зерно жита’, ‘пшениця, яка сіється і весною, і восени’, ‘твердий вид пшениці’, ‘зерно пшениці’, ‘просо’, ‘зерно проса’, ‘соняшникове насіння’, ‘зерно маку’, ‘стебло маку’, ‘зерно гороху’, ‘стиглий стручок гороху, квасолі, бобу’, ‘поле, з якого зібрано горох’, ‘квасоля’, ‘сахарна квасоля’, ‘морква’, ‘поле, з якого зібрано картоплю’, ‘помідори червоного кольору’, ‘рожеві помідори’, ‘пізні помідори’, ‘перець’, ‘червоний перець’, ‘стебло щавлю без листя’, ‘селера’, ‘баштан, поле на якому ростуть кавуни, дині, гарбузи’, ‘кавун’, ‘скибка кавуна’, ‘диня круглої форми’, ‘патісони’, ‘загальна назва фруктів’, ‘яблуна’, ‘сорт яблук *Семеренко*’, ‘плід вишні’, ‘шпанка’, ‘черешня’, ‘рання черешня’, ‘слива’, ‘агрус’, ‘смородина’, ‘сорт винограду *Молдова*’, ‘виноградна лоза’, ‘ягода’, ‘любисток лікарський’, ‘нарцис’, ‘петунія’, ‘великі хризантеми’, ‘герань’ (к. Герань), ‘китайська роза’, ‘стан зернових ‘викидає цвіт’.’

Із ЛСГ «Некультивовані рослини» по два маніфестанти представляють семми: ‘частина дерева, яка знаходиться в землі’, ‘частина дерева від землі до крони’, ‘дрібні сухі гілки (що лежать долі або зібрані для вогнища)’, ‘брунька на дереві’, ‘пень’, ‘сосновий ліс’, ‘загальна назва кори’, ‘велика і товста гілка’, ‘листя, що росте на гілках дерев’, ‘ялина’, ‘березовий ліс’, ‘осика’, ‘тополя’, ‘цвіт тополі’, ‘верба’, ‘глід’, ‘шапка гриба’, ‘ніжка гриба’, ‘корінь гриба’, ‘повитиця польова’, ‘жовтий осот польовий’, ‘буркун’, ‘лопух’, ‘неродюча шовковиця’, ‘плід каштана’, ‘вішанки’, ‘маслята’.

Семми ЛСГ «Культивовані рослини», що мають по три репрезентанти: ‘всі нескошені злакові культури’, ‘осінні посіви зернових культур’, ‘підсів озимих весною, коли ті рідко зійдуть’, ‘кукурудзяний початок із зерном’, ‘процес їсти насіння соняшника’, ‘поле, з якого зібрано соняшники’, ‘насіння конопель’, ‘сухе бадилля гороху’, ‘нут’, ‘буряк’, ‘маленькі ‘очки’ на моркві’, ‘картопля’, ‘цибуля’, ‘цибуля, яку садять цибулінками’, ‘корч цибулі’, ‘качан капусти’, ‘огірок’, ‘плід помідорів’, ‘молдавський перець’, ‘кріп’, ‘гарбуз’, ‘кавун з зеленою шкіркою’, ‘диня з порепаною шкіркою’, ‘насіння фруктових дерев, ягідних культур’, ‘щеплене дерево’, ‘дикоросла груша’, ‘дика вишня’,

‘жовта черешня’, ‘червона черешня’, ‘дрібна слива’, ‘дика абрикоса’, ‘сорт винограду *Зайбер*’, ‘сорт винограду *Баку*’, ‘виноградне супліддя’, ‘нагідки’, ‘тюльпан’, ‘каланхое’, ‘олеандр’.

По три маніфестанти мають семеди ЛСГ «Некультивовані рослини»: ‘усі гілки дерева разом’, ‘молоде посаджене дерево’, ‘засохле стояче дерево’, ‘маточкові сережки верби’, ‘біла акація’, ‘горіх грецький’, ‘череда’, ‘калачики непомітні’, ‘березка польова’, ‘кульбаба лікарська’, ‘зірочник середній’, ‘цикорій дикий’, ‘стебло квітки, трави’, ‘безсмертники однорічні’, ‘васильки справжні’, ‘очерет звичайний’, ‘молочай’, ‘софора’, ‘бліда поганка’.

Наявні флорономени із значною кількістю ареальних опозитів на позначення однієї семеди та великою кількістю дублетів у межах говірки. Функціонування розгалужених синонімічних рядів флороназв у межах говірки демонструють карти: «Стебло, з якого знято урожай, сухе бадилля соняшника», «Зрізане листя буряків», «Зрізане листя моркви», «Сухе бадилля картоплі», «Сухе бадилля баштанних культур», «Кукурудза», «Рильця – волосяний покрив качана кукурудзи», «Алое деревовидне», «Алое», «Якірці сланкі», «Листя молодої цибулі, часнику», «Листя буряків, що росте», «Баклажан».

Диференціація флорономенів визначається кількістю маніфестантів певної семеди. Так, незначна диференціація констатована в тих випадках, коли семема репрезентована 5–6 номінативними одиницями, до таких належать семеди ЛСГ «Культивовані рослини»: ‘зерно на корм худобі’ має 5 маніфестантів, ‘змішаний посів пшениці з ячменем’, ‘колосок вівса’, ‘стебло, що росте (на корені), злакових рослин’, ‘процес проростання в землі колоскових’, ‘поява сходів, перші ростки колоскових, що з’явилися над землею’, ‘період цвітіння колоскових’, ‘проростання зерна кукурудзи в землі’, ‘мак, який сам насівається’, ‘сухе бадилля маку’, ‘люцерна’, ‘недозріла кукурудза’, ‘стебло квасолі’, ‘сухе бадилля квасолі’, ‘ряба квасоля’, ‘сукупність всіх городніх культур’, ‘листя капусти, буряків, що залишаються на ділянці після збирання врожаю’, ‘картопля, спеціально відібрана для садіння’, ‘картопля, період дозрівання якої становить сорок днів’, ‘рання картопля’, ‘болгарський перець’, ‘серцевина качана’, ‘коріння з листям, що залишається на грядці, коли зберуть капусту’, ‘насіння гарбузів’, ‘середина розрізаного кавуна’, ‘насіння кавуна’, ‘насіння кабачків’, ‘сорт дині *Колгоспниця*’, ‘насіння дині’, ‘столові кабачки’, ‘плоди, які самі опадають з дерева’, ‘царська корона’, ‘чорнобривці’, ‘жовті набиті чорнобривці’, ‘сорт винограду *Гібрид 1001*’, ‘весняні посіви зернових культур’, ‘сходи озимих культур’, ‘сходи ярових культур’, ‘стан хліба ‘викидає цвіт’, ‘легке, неповне зерно’, ‘змішаний посів жита з ячменем’, ‘поле, з якого зібрано урожай жита’, ‘поле, з якого зібрано гречку’, ‘поле, з якого зібрано просо’, ‘поле, з якого зібрано буряки’, ‘частина городу, де ростуть овочі’, ‘місце, де ростуть огірки’, ‘кукурудза’, ‘соняшник’, ‘головка соняшника’, ‘стебло соняшника’, ‘цукровий буряк’, ‘серцевина моркви’, ‘стебло моркви з квітками’, ‘листя моркви’, ‘зрізане листя моркви’, ‘лушпиння картоплі’, ‘зубки часнику’, ‘два огірки, що зрослися разом’, ‘довгаста диня’, ‘крупна слива’, ‘зів лева’, ‘іпомея’, ‘півники’, ‘зігокактус усічений’; незначна кількість сем ЛСГ «Некультивовані рослини»: ‘суріпиця

звичайна', 'подорожник', 'чебрець звичайний', 'пасльон чорний'.

Помірна диференціація характерна для семем, які репрезентовані 7–10 маніфестантами, це семемі ЛСГ «Культивовані рослини»: 'квашені овочі', 'поява сходів', 'недозрілий хліб (жита, пшениці, вівса)', 'особливий посів жита з пшеницею', 'поле, з якого зібрано ячмінь', 'поле, з якого зібрано урожай вівса', 'колосок гречки', 'пшениця безоста', 'стебло гороху', 'сухі порожні стручки бобових культур', 'кукурудзяний початок без зерна (обтерєблений качан)', 'сухе бадилля соняшника', 'листя буряка', 'зрізане листя буряків', 'насінний пагін цибулі', 'квіточка без зав'язі', 'сорт помідор *Волове око* (*серце*)', 'довгий перець із зовнішнім зігнутих кінцем', 'проста дрібна вишня', 'алоє', 'дикий виноград', 'бруньки на виноградній лозі', 'місце біля хати, де садять квіти', 'кавун з білою шкіркою', 'бокова тоненька ниточка на моркві', 'стебло та листя картоплі', 'сухе бадилля картоплі', 'відростки картоплі', 'процес виникнення відростків на картоплі', 'цибуля, яку сіють насінням', 'зерно найвищої якості, дорідне, хорошого обмолоту', 'дрібне зерно', 'змішане з половиною, не провіяне зерно', 'біла квасоля', 'лушпиння цибулі', 'бадилля огірка', 'баклажан', 'хвостик кавуна', 'жоржина', 'майоран', 'сухе стебло кукурудзи, яке залишається після того, як його згодували тваринам', 'остиста пшениця', 'поява колосків', 'поява зерна', 'осередок в кісточці абрикоси', 'кавун з рябою шкіркою', 'етап дозрівання колоскових', 'запалене сонцем зерно', 'озима форма пшениці', 'залишки зжатих стебел соняшника', 'озимий часник', 'квасоля, яка в'ється', 'кавун з темною шкіркою', 'сухе бадилля огірків', 'стебло баштанних культур', 'чубук'; ряд сем ЛСГ «Некультивовані рослини»: 'мишій', 'спориш', 'полин гіркий', 'кістка горіха', 'щавель кінський', 'пирій повзучий', 'ромашка непахуча', 'верхня, м'яка шкаралупа волоських горіхів'.

Досить виразна диференціація спостерігається, коли семема представлена 11–27 назвами, це, зокрема, семемі ЛСГ «Культивовані рослини»: 'поле, з якого зібрано урожай пшениці', 'формування качана', 'бадилля кукурудзи', 'осередок в насінні соняшника', 'сухе бадилля баштанних культур', 'щавель кінський', 'лушпиння з насіння соняшника', 'колосок проса репрезентують', 'суцвіття кукурудзи у вигляді мітелочки з пилком на вершині стебла', 'залишки зжатих стебел кукурудзи, що залишаються на полі', 'овоч, спеціально посаджений для одержання насіння', 'листя молоді цибулі, часнику', 'огірок, залишений на насіння', 'чорна головка стрілки цибулі', 'яровий часник', 'дрібні помідори', 'соусний кабак', 'поява стебла колоскових', 'волосяний покрив качана кукурудзи', 'стебло кукурудзи', 'слива продовгуватої форми синього кольору', 'період випускання приймочок', 'зерно кукурудзи', 'квасоля, що не в'ється', 'сухе листя кукурудзи, яке знімають з качанів', 'зелене листя на качанах з кукурудзи', 'левкой', 'сорго розлоге', 'стан кукурудзи 'викидає цвіт'; семи ЛСГ «Некультивовані рослини»: 'м'ята перцева', 'кучерява м'ята', 'ромашка лікарська', 'зерно з горіха', 'болиголов плямистий', 'плід акації', 'грицики звичайні', 'деревій звичайний', 'нетреба звичайна', 'якірці сланкі', 'портулак городній', 'чина бульбиста', 'кропива жалка'.

Зауважимо, що в Атласі української мови (1) семема 'кропива (*Urtica L.*)'

представлена у дослідженому ареалі 2 лексемами: *кропи'ва*, *жало'ва* та фонетичними, акцентними варіантами: *крапи'ва*, *кро'пива*, *кра'пива*, *крап'іва*, *жа'лива*; семема 'гичка (буряків)' – 3 лексемами: *гичка*, *бур'а'чин*: *а* (*бура'чин*: *а*), *с'векла*, семема 'картоплиння' – 4 лексемами: *картон'лин*:*а*, *гичка*, *бот'ва*, *бадил*:*а*, семема 'сочевиця (Lens Adans)' – лексемою *соче'виц'а* (*шоче'виц'а*, *че'че'виц'а*), семема 'житнище (поле з-під жита)' – 4 лексемами: *житнище*, *житнис'ко*, *сте'рн'а*, *озимище*, семема 'наливається (про колосся)' – лексемами: *нали'вайіц*: *а*, *нали'вайе*, *наби'райіц*:*а*, *наби'райе*, семема 'красується (про жито)' – 3 лексемами: *кра'суйіц*:*а*, *кв'і'туйе*, *цв'і'те*, семема 'руна (озимі сходи)' – лексемами: *скара'да*, *озимина* (*озими'на*), *озимка*, *озима*, *с'ходи*. Розбіжність у кількості маніфестантів цих семем в Атласі української мови (АУМ) та в Атласі ботанічної лексики українських південнобессарабських говірок (АБЛУПГ) зумовлена ширшою мережею обстежених населених пунктів в АБЛУПГ та докладнішим питальником, наприклад: в АУМ картографовано семему 'гичка (буряків)', а в АБЛУПГ представлено карти 'листя буряків, що росте', 'зрізане листя буряків'.

У досліджених говірках також фігурують полісемантичні флорономени, як-от: *хл'іб* 'загальна назва всіх нескошених злакових культур', 'харчовий продукт, випечений з борошна', 'загальна назва скошених і необмолочених злакових культур', *йагода* 'ягода', 'плід вишні', *сорт* 'сорт злакових культур', 'сорт городніх культур', 'сорт винограду', 'сорт городніх культур', 'сорт баштанних культур', 'сорт фруктових дерев', *стеб'ло* 'стебло (загальна назва)', 'стебло, що росте (на корені), злакових рослин', 'стебло щавлю без листя', *озимина* 'осінні посіви зернових культур', 'сходи озимих культур', *ж'н'ів'е* 'поле, з якого зібрано урожай пшениці', 'поле, з якого зібрано ячмінь', 'поле, з якого зібрано урожай вівса', 'поле, з якого зібрано просо', *йяблуко* 'яблуня', 'плід яблуні', *виног'рад* 'виноград', 'виноградник', *ка'чан* 'кукурудзяний початок із зерном', 'качан капусти', 'серцевина качана', 'кукурудзяний початок без зерна', *ко'ч'е'ршика* 'кукурудзяний початок без зерна', 'коріння кукурудзи', 'багато обтерєблених качанів', 'нижня частина стебла капусти з коренем', 'залишки зжатих стебел кукурудзи, що залишаються на полі', 'серцевина качана капусти', *кашка* 'суцвіття кукурудзи у вигляді мітелочки з пилком на вершині стебла', 'волосяний покрив качана кукурудзи', 'осередок в насінні соняшника', 'осередок в кісточці абрикоси', 'плід акації', 'зерно з горіха', *бупка* 'осередок в насінні соняшника', 'осередок в кісточці абрикоси', 'бруньки на виноградній лозі', 'зерно з горіха', *бубочка* 'осередок в насінні соняшника', 'одна винограда', *гога* 'осередок в насінні соняшника', 'осередок в кісточці абрикоси', *зер'но* 'обмолочені злакові культури', 'загальна назва скошених і необмолочених злакових культур', 'осередок в насінні соняшника', *панка* 'осередок в насінні соняшника', 'осередок в кісточці абрикоси', *вусик* 'остюк, довгий щетинистий вусик на колосковій лусці пшениці, жита, ячменю', 'маленькі вусики огірків', 'вусик на стеблі кавуна', *го'ло'в'н'а* 'головня колоскових', 'головня кукурудзи', *зо'на* 'головня колоскових', 'головня кукурудзи', *сажа* 'головня колоскових', 'головня кукурудзи', *сажка* 'головня колоскових', 'головня кукурудзи', *ци'бул'а* 'цибуля', 'клівія', *луш'пайки* 'зелене

листя на качанах з кукурудзи', 'сухе листя кукурудзи, яке знімають з качанів', *м'їтелка* 'суцвіття кукурудзи у вигляді мітелочки з пилком на вершині стебла', 'колосок проса', *воло\ток* 'колосок проса', 'суцвіття кукурудзи у вигляді мітелочки з пилком на вершині стебла', *ж\ито* 'жито', 'зерно жита', *пше\нищ'а* 'пшениця', 'зерно пшениці', *йач\м'ін* 'ячмінь', 'зерно ячменю', *о\вес* 'овес', 'зерно вівса', *гречка* 'гречка', 'зерно гречки', *ч'ік\л'ежи* 'стебло кукурудзи', 'бадилля кукурудзи', *ба\дил'а* 'бадилля кукурудзи', 'листя буряка', 'листя моркви', 'стебло та листя картоплі', 'бадилля огірка', 'стебло баштанних культур', *бат\ва* 'листя буряка', 'листя капусти, буряків, що залишаються на ділянці після збирання врожаю', 'листя моркви', 'стебло та листя картоплі', 'бадилля огірка', *г\ичка* 'листя буряка', 'листя моркви', 'стебло та листя картоплі', 'вусик на стеблі кавуна', 'хвостик кавуна', *в\удина* 'бадилля огірка', 'стебло баштанних культур', *г\удин'а* 'листя буряка', 'стебло та листя картоплі', 'бадилля огірка', 'стебло баштанних культур', *л\удина* 'бадилля огірка', 'стебло та листя картоплі', 'стебло баштанних культур', *ра\н'ушка* 'рання картопля', 'рання капуста', 'ранні помідори', 'рання вишня', *ре\панка* 'сорт картоплі з потрісканою шкіркою', 'диня з порепаною шкіркою', *сте\бло* 'стебло кукурудзи', 'стебло зернових', 'стебло маку', *на\с'ін'а* 'соняшник', 'соняшникове насіння', 'осередок в насінні соняшника', 'насіння конопель', 'овоч, спеціально посаджений для одержання насіння', 'стебло моркви з квітками', 'насіння цибулі', *тешч'ін йа\зик* 'геліоцерус прекрасний', 'гемантус білокрітківий', 'сансевіерія', *стол'етн'ік* 'алое', 'алое деревовидне', 'каланхое', *с'емочки* 'соняшник', 'соняшникове насіння', 'цибуля, яку сіють насінням', *семе\на* 'зерно, залишене на насіння', 'насіння конопель', 'овоч, спеціально посаджений для одержання насіння', 'стебло моркви з квітками', 'насіння цибулі', *семе\ник* 'стебло моркви з квітками', 'огірок, залишений на насіння', *ш\л'анка* 'головка соняшника', 'шапка гриба', *го\лоу\ка* 'головка соняшника', 'чорна головка стрілки цибулі, в якій міститься насіння', 'качан капусти', *шкара\лу\па* 'лушпиння з насіння соняшника', 'лушпиння картоплі', 'лушпиння цибулі', 'кістка горіха', 'верхня, м'яка шкаралупа волоських горіхів', *шел\уха* 'лушпиння з насіння соняшника', 'сухе листя кукурудзи, яке знімають з качанів', 'лушпиння цибулі', *луш\пайки* 'лушпиння з насіння соняшника', 'сухе листя кукурудзи, яке знімають з качанів', 'зелене листя на качанах з кукурудзи', 'лушпиння картоплі', 'лушпиння цибулі', *луш\пина* 'лушпиння з насіння соняшника', 'лушпиння картоплі', *луш\пин'а* 'лушпиння з насіння соняшника', 'лушпиння цибулі', 'лушпиння картоплі', 'лушпиння цибулі', *г\рона* 'виноградне супліддя', 'плід калини', 'плід акації', *мак* 'мак', 'дикий мак' 'зерно маку', *ди\кун* 'дикий мак', 'дикий виноград', *д\ичка* 'дика морква', 'дикоросла яблуня', 'дикоросла груша', 'проста дрібна вишня', 'дика вишня', 'дикий виноград', *ди\кар* 'дикоросла яблуня', 'дикоросла груша', 'дикий виноград', *ви\шин'а* 'вишня', 'плід вишні', *со\лома* 'сухе стебло злакових рослин без плодоносної частини', 'сухе бадилля маку', *го\рох* 'горох', 'зерно гороху', *фа\сол'а* 'квасоля', 'зерно квасолі', *воло\к\но* 'волосяний покрив качана кукурудзи', 'бокова тоненька ниточка на моркві', *мор\ква* 'серцевина моркви', 'морква', *глас\ки* 'маленькі 'очки' на моркві', 'бруньки на виноградній лозі',

ючки ‘маленькі ‘очки’ на моркві’, ‘бруньки на виноградній лозі’, *в’ічка* ‘відростки картоплі’, ‘маленькі ‘очки’ на моркві’, ‘бруньки на виноградній лозі’, *картошка* ‘картопля’, ‘одна картоплина’, *цибул’а* ‘цибуля’, ‘одна цибулина’, *пом’ідор* ‘помідор’, ‘плід помідорів’, *корч* ‘одне гніздо картоплі’, ‘корч цибулі’, ‘кущ помідорів’, *кушч* ‘одне гніздо картоплі’, ‘корч цибулі’, ‘кущ помідорів’, *куст* ‘одне гніздо картоплі’, ‘кущ помідорів’, *майка* ‘сорт капусти’, ‘сорт картоплі’, *баклажани* ‘баклажан’, ‘дрібні помідори’, *куркудуши* ‘дрібні помідори’, ‘плід аличі’, *цибух* ‘чорна головка стрілки цибулі, в якій міститься насіння’, ‘виноградний хмиз’, ‘суха лоза з якої плели кошики’, ‘чубук’, *трава*, *травка*, *травичка* ‘рослина з м’якими пагінцями, які не дерев’яніють’, ‘трав’яниста рослина, назва якої невідома респондентам’, ‘різноманітні рослини’, ‘зелений покрив землі з різноманітних рослин’, ‘трав’яниста рослина, що не культивується людиною, але росте в посівах культурних рослин, на необроблюваних землях’, ‘лікарські рослини’, ‘настій, відвар з лікарських рослин’, *бур’ян*, *сор’як* ‘трав’яниста рослина, що не культивується людиною, але росте в посівах культурних рослин, на необроблюваних землях’, ‘трав’яниста рослина, назва якої невідома респондентам’, *к’вітка*, *цв’іток*, *к’віточка*, *цв’іточ’ек* ‘трав’яниста рослина, що має на кінці стебла утворення, яке складається із серцевини і пелюсток навколо неї’, ‘городня квітка’, ‘частина рослини, що виростає на кінці стебла або гілки’, *мох* ‘зозулин льон звичайний’ та ‘сфагнум дібровний’.

Функціонують семема, які мають репрезентанти не в усіх говірках, що, очевидно, пов’язано з відсутністю реалій або з їх незнанням респондентами. Так, семема ‘свинорий пальчатий’ маніфестована у 27 гов., ‘барвінок малий’ у 52 гов., ‘меліса’ у 48 гов., ‘латаття біле’ у 19 гов., ‘рогіз широколистий’ у 58 гов., ‘розхідник звичайний, будра плющовидна’ у 30 гов., ‘гірчак зміїний’ у 23 гов., ‘хвощ польовий’ у 40 гов., ‘блекота чорна’ у 37 гов., ‘кропива глуха біла’ у 11 гов., ‘кропива дводомна’ у 51 гов., ‘собача кропива звичайна’ у 47 гов., ‘полин звичайний, чорнобиль’ у 45 гов., ‘пижмо звичайне’ у 31 гов., ‘боже дерево’ у 44 гов., ‘підбіл звичайний’ у 44 гов., ‘коров’як, ведмеже вухо’ у 35 гов., ‘котяча м’ята справжня (котовник, лимонна м’ята)’ у 42 гов., ‘ясен’ у 45 гов., ‘берест’ у 38 гов., ‘жовта акація’ у 48 гов., ‘рожева акація’ у 7 гов., ‘гледичія колюча’ у 54 гов., ‘маслинка’ у 54 гов., ‘опеньки’ у 42 гов., ‘головня колоскових’ у 51 гов., ‘дикий овес’ у 35 гов., ‘головня кукурудзи’ у 58 гов., ‘конюшина’ у 42 гов., ‘рапс’ у 59 гов., ‘чорна квасоля’ у 21 гов., ‘коричнева квасоля’ у 26 гов., ‘сочевиця’ у 37 гов., ‘дика морква’ у 23 гов., колосок гречки у 22 гов., ‘назва картоплі, вегетативний період якої припадає на травень’ у 49 гов., ‘біла картопля’ у 55 гов., ‘жовта картопля’ у 50 гов., ‘синя картопля’ у 17 гов., ‘сорт картоплі синьоглазка’ у 53 гов., ‘картопля з шкіркою темно-синього кольору’ у 34 гов., ‘картопля, шкірка якої світлого кольору з рожевими плямами’ у 8 гов., ‘картопля з потрісканою шкуринкою’ у 52 гов., ‘рання капуста’ у 56 гов., ‘пізня капуста’ у 57 гов., ‘середня капуста’ у 46 гов., ‘цвітна капуста’ у 32 гов., ‘червонокочанна капуста’ у 33 гов., ‘маленький огірочок з квіточкою’ у 57 гов., ‘жовті помідори’ у 51 гов., ‘ранні помідори’ у 55 гов., ‘сорт помідорів *Мікадо*’ у 44 гов., ‘солодкий перець’ у 59 дослідж. гов., ‘гіркий

перець' у 59 гов., 'круглий перець' у 55 гов., 'білий (жовтий) перець' у 59 гов., 'зелений перець' у 59 гов., 'білий гарбуз' у 59 гов., 'гарбуз з жовтою шкіркою' у 49 гов., 'гарбуз з червоною шкіркою' у 50 гов., 'середній кавун' у 42 гов., 'пізній кавун' у 58 говірках, 'вусик на стеблі кавуна' у 59 гов., 'кормові кабачки' у 54 гов., 'рання вишня' у 56 гов., 'розова черешня' у 44 гов., 'плід черешні темного кольору' у 51 гов., 'пізня черешня' у 59 гов., 'синя слива' у 57 гов., 'жовта слива' у 43 гов., 'червона слива' у 44 гов., 'мірабеля' у 58 гов., 'алича' у 58 гов., 'мальва' у 54 гов., 'настурція лікарська' у 48 гов., 'нічна красуня' у 54 гов., 'дрібні хризантеми, які цвітуть до морозів' у 48 гов., 'алоє деревовидне' у 55 гов., 'бальзамін' у 39 гов., 'геліоцерус прекрасний' у 12 гов., 'гемантус білокрітковий' у 46 гов., 'клівія' у 53 гов., 'сансевіерія' у 38 гов., 'сорт винограду *Каберне*' у 53 гов., 'сорт винограду *Кудрік*' у 56 гов., 'сорт винограду *Аліготе*' у 51 гов., 'сорт винограду *Дамські пальчики*' у 53 гов., 'сорт винограду *Дністровський*' у 58 гов., 'сорт винограду *Ізабелла*' у 59 гов., 'сорт винограду *Кутузовський*' у 5 гов., 'сорт винограду *Магарач*' у 50 гов., 'сорт винограду *Мускат*' у 42 гов., 'сорт винограду *Новак*' у 19 гов., 'сорт винограду *Одеський*' у 39 гов., 'сорт винограду *Ркацителі*' у 45 гов., 'сорт винограду *Совінйон*' у 40 гов., 'сорт винограду *Тарас*' у 38 гов., 'сорт винограду *Тірас*' у 4 гов., 'сорт винограду *Шасла*' у 55 гов., 'сорт яблук *Білий налив*' у 58 гов., 'сорт яблук *Ріхард*' у 29 гов., також ін. сорти та види культивованих рослин.

Існують лексичні вкраплення у кількох чи в одній говірці на тлі поширення інших лексем. Наприклад, на фоні основних репрезентантів семи 'звіробій' виділяються локативи *свир'ібой*, *по'жарн'іца*, для семи 'буркун' – *дон'ік*, для 'повитиця польова' – *л'іана*, для 'собача кропива' – *кро'пива*, *со'бача м'ата*, для 'череда' – *д'е'цка тра'ва*, *со'бачки*, для 'цикорій дикий' – *ци'корій*, *пет'ровий ба'т'іг*, *ми'кит'ів ба'т'іх*, для 'подорожник' – *бол'шой подо'рожн'ік*, *ж'ил'ник*, *ж'илава ба'бка*, для 'калачики непомітні' – *ба'пка*, для 'плющ' – *дикий вино'град*, *пл'ушч'ік*, *в'юн*, для 'розхідник звичайний' – *м'атка*, *ди'ка м'ата*, для 'безсмертники однорічні' – *сухо'цве'т*, *гана'с'ійка*, для 'очерет звичайний' – *оче'рет*, *стух*, для 'пирій повзучий' – *чортова тра'ва*, *й'арба д'ракулуй*, *ти'рса*, *пере'л'іг*, *па'ражина*, *к'репка тра'ва*, *к'і'реу*, для 'мишій' – *м'іш'ійа*, *ли'пучка*, *ли'пка*, *ч'і'пл'ашка*, *ове'сике*, *кур'аче п'росо*, для 'будяк акантовидний' – *росто'ропша*, *чорто'полох*, *ве'лика кол'учка*, для 'жовтий осот польовий' – *су'сай*, для 'молочай' – *ка'к'іш*, *лап'т'уга*, для 'перекотиполе' – *чур'лан*, для 'щавель' – *боршчо'вий шча'вел'*, *шча'вел' обикно'в'ен:ий*, *кис'лиц'а*, для 'маточкові сережки верби' – *ми'цки*, для 'загальна назва всіх нескошених злакових культур' – *хл'і'ба*, *ни'ва*, для 'остюк, довгий щетинистий вусик на колосковій лусці пшениці, жита, ячменю' – *вусик*, для 'серцевина качана' – *ка'чанчик*, *коч'е'ришка*, *х'р'ана*, *хр'ашч*, для 'плід вишні' – *й'агода*, для 'смородина' – *по'р'ічка*, для 'петунія' – *грамо'фонч'іки*, для 'тюльпан' – *ци'бул'ка*, для 'чорнобривці' – *циген'куце*, *ци'ганочк'і*, для 'герань' – *ли'пка*, для 'дрібне бадилля злакових' – *пл'ава*, для 'просо' – *ма'лай*, для 'зерно проса' – *ма'лай*, для 'буряк' – *све'кла*, для 'цибуля' – *лук*, для 'любисток лікарський' – *л'еуш'т'ан*, для 'помідор' – *то'мат*, *по'м'і'дора*, *петле'ж'іке*, для 'кріп' – *ма'рар*, для 'баштан' – *бах'ча*, для 'гарбуз' – *тик'ва*, *баи'тан*, для 'дика

абрикоса' – ʼдзардзар'і, му'рел'і, для 'агрус' – криʼжовник, для 'одна
виноградина' – ʼзерно, ʼбобочка, боб'іце.

Під час аналізу просторової поведінки ботанічної лексики південнобессарабських говірок виявлено наявність: флорономенів, які просторово не диференційовані, номінативних одиниць, які мінімально здиференційовані (2–3 дублети), назв флорооб'єктів, що максимально здиференційовані (з різним ступенем градації: незначна диференціація флорономенів характерна для семем, що репрезентовані 5–6 номенами, помірна диференціація – для семем із 7–10 маніфестантами, досить виразна диференціація – для семем із 11–27 репрезентантами). Існування просторово не диференційованих флорономенів зумовлене тим, що це давня загальновідома лексика, її функціонування підтримано літературним стандартом. Наявність флорономенів із значною кількістю ареальних опозитів пояснюється гетерогенністю говірок, які сягають різних наріч. Також відзначено полісемантичні флорономени, семемі, яким в окремих говірках притаманна нульова реалізація, лексичні вкраплення. Картографований матеріал демонструє, що на дослідженій території на основі інтеграційних (об'єднання ядер досліджуваних ареалів у суцільний ареал) та диференційних ознак (лексичні, словотвірні, граматичні, на певних картах фонетичні опозити) можна виділити мікрозони. На цьому сфокусуємо увагу в наших подальших студіях.

Список використаних джерел

1. Атлас української мови: У 3 т. / ред. кол.: І. Г. Матвіяс, Я. В. Закревська та ін. – К.: Наук. думка, 1984. – Т. 3: Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. – 2001. – 267 с., бланківки.
2. Атлас болгарских говоров в СССР / составит.: С. Б. Бернштейн, Е. В. Чешко, Э. И. Зеленина; отв. ред. С. Б. Бернштейн. – М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1958. – Ч. 1: Вступительные статьи, комментарии к картам. – 1958. – 83 с.
3. Атлас болгарских говоров в СССР / составит.: С. Б. Бернштейн, Е. В. Чешко, Э. И. Зеленина; отв. ред. С. Б. Бернштейн. – М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1958. – Ч. 2: Карты. – 1958. – 109 карт.
4. Атласул лингвистик молдовенеск: ын 2 вол., 4 пэрць / ынтокмит суб кондуч. луй Р. Удлер; ред. де: Р. Удлер, В. Комарницки ку партичипаря луй В. Мелник, В. Павел. – Кишинэу: Карта Молдовеняска, 1968. – Вол. 1. партя 1: Фонетика. – 1968. – 235 хэрць.
5. Атласул лингвистик молдовенеск: ын 2 вол., 4 пэрць / ынтокмит суб кондуч. луй Р. Удлер; ред. де: Р. Удлер, В. Комарницки ку партичип. луй В. Мелник, В. Павел. – Кишинэу: Карта Молдовеняска, 1968. – Вол. 1. партя 2: Фонетика. Морфология. – 1968. – Хэрць: 236–520.
6. Атласул лингвистик молдовенеск: ын 2 вол., 4 пэрць / ынтокмит суб кондуч. луй Р. Удлер; ред. де: Р. Удлер, В. Комарницки ку партичип. луй В. Мелник, В. Павел. – Кишинэу: Карта Молдовеняска, 1972. – Вол. 2. партя 1: Лексикул. Каса. Обьектеле де уз касник. – 1972. – Хэрць: 521–721.
7. Атласул лингвистик молдовенеск: ын 2 вол., 4 пэрць / ынтокмит суб кондуч. луй Р. Удлер; ред. де: Р. Удлер, В. Комарницки ку партичип. луй В. Мелник, В. Павел. – Кишинэу: Карта Молдовеняска, 1973. – Вол. 2. партя 2: Лексикул. Корпул оменеск. Фамилия. Агрикултура. – 1973. – Хэрць: 722–1035.
8. Atlasul lingvistic român pe regiuni: Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria / Acad. De Șt. a Rep. Moldova. Inst. de Lingvistică; red. coord. Vasile Pavel. – Chișinău, 2002. – Vol. II:

- Viticultura, agricultura, câneapă, oieritul, cizmăria. – 365 p.
9. Atlasul lingvistic român pe regiuni: Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria / Acad. De Șt. a Rep. Moldova. Inst. de Lingvistică; red. coord. Vasile Pavel. – Chișinău: Tipografia Centrală, 2003. – Vol. IV. – 344 p.
10. Гриценко П. Ю. Межиріччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети) // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2006. – Вип. 21. – С. 3–13.

Ю. П. Зінов'єва

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ І ТЕМАТИКА ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

На сьогоднішній день все помітніше зростає роль вільного володіння іноземною мовою (ІМ) у зв'язку з тим, що наше суспільство стає більш відкритим у багатьох сферах, включаючи й освітню. До майбутніх психологів ставляться достатньо високі вимоги щодо рівня володіння ІМ. Відповідно до Програми з англійської мови для професійного спілкування (АМПС) майбутні психологи повинні вміти підтримувати бесіду або дискусію, запитувати про детальну інформацію, підсумовувати почуту інформацію та коментувати її, аргументувати свою позицію тощо.

Отже, для успішного формування у майбутніх психологів англійської професійно орієнтованої компетенції у діалогічному мовленні (ПОК у ДМ) важливим є вирішення питання відбору навчального матеріалу, його обробки та організації в систему, що відображається у меті нашої статті.

За словником методичних термінів навчальний матеріал – це спеціально відібраний і методично організований матеріал, що підлягає презентації та засвоєнню в процесі навчання [1, с. 385]. У межах пропонованої статті поняття «навчальний матеріал» включає всі матеріали, які будуть використовуватися в процесі формування у майбутніх психологів англійської ПОК у ДМ.

Проаналізувавши наявні сьогодні принципи та вимоги до відбору навчального матеріалу, ми вважаємо за необхідне виділити ті, що є найбільш актуальними та доцільними для нашого дослідження:

- принцип автентичності матеріалу (за І. О. Сімковою) [9, с. 65];
- принцип професійної спрямованості (за С. Е. Кіржнер) [4, с. 65];
- принцип відповідності інформації пізнавальним потребам і професійним інтересам майбутніх психологів (за Д. В. Бубновою) [2, с. 63];
- принцип наявності актуальної і сучасної інформації (за І. О. Сімковою) [9, с. 66];
- принцип наявності проблемних ситуацій у дискусіях, спрямованих на вирішення певних розумових і професійних завдань (за